

Observem que en la nostra llengua la forma *els pares* no fou antigament d'ús constant, que també es deia *lo pare i mare* o cosa semblant; justament ho veiem sovint en el val. del S. xv: «*lo pare e mare feren-li aprendre sciència; lo pare e mare deven guardar la disposició: si és grosser lo fill, vaja a officio*», «*los fariseus appellaren lo pare e mare, e demanaren si ere llur fill (Jesús minyó)*», StVicentF (*Quar.*, 99.63, 193.138, junt amb *germans* en 206.133); car, si es tractés d'un arabisme, aqueix ambient fóra el menys adequat per observar-hi resistències (hi ha *parents* en *VidesR*, 196r1, 207v2, però no compta gaire, estant aquí sota l'imperi de *parentes* de l'original).

L'ús de *pare* per anomenar el sogre ha trobat acollida desigual: a l'Alt Pallars observava jo que s'hi prestaven uns (Farrera) i altres hi afegien un terme usat en tot el Princ. per als parentius impropis o llunyans: *pare balensià* (Àreu, tal com es diu *cosina o tia valenciana*, les de tercer o quart grau).

Seria nom singular *Puig del Pare*, l'important cim mallorquí a l'O. d'Artà, i el seu homònim de Men., si fos com ho escriuen els balears, però és mala grafia en lloc de *Puig d'Alpara* (cf. *Alpera* a la Mancha), amb fonètica mossàrab balear veg. *EntreDL* I, 100-01, i *DECat.* vol. III, s. v. *foguer* (FOC); i cf. les notes sobre l'origen d'aquest nom que, junt amb el de *Rafal-Pai*, deixàrem redactades, el 1981, amb JMascaró i Passarius.

DERIV.: *Paràs* [S. XIX, DAg.]; del qual deu ser simple variant sufixal el val. *paregàs* varietat val. del *Passer domesticus* [Boscà, *Fauna*, GGRV, 537], alludint a la fúria reproductiva que el folklore atribueix als pardals.

Padastre: aquesta és, sens dubte, la forma pròpiament catalana: i no sols la que ha predominat des d'antic, sinó la que mereix la preferència, i la que està destinada a imposar-se a tothom, el dia que ens decidim a girar l'esquena als prejudicis castellans, i a preocupacions ultra-llatinitzades. *Padastre* i *madastra* és ja el que trobem en el *Llibre de les Dones* d'Eiximenis (en el § 96 [tant en el ms. A f° 68v2, com en I, 69r1], i ja en diversos passatges anteriors); «—Ja tinc marit, / cert, pus honorat / que no l'orat / de pare teu / --- / —Yo m'apartí, / per ma honor, / no pas per por / de mon *padastre*», JRoig (*Spill*, 1117, igual en 9812); «*padastre*: vitricus, patrinus», JnEsteve (*Li. Elegantiarum*, Val. 1472); «*padastre*: victricus», Busa-N. (1507).

Les opinions són favorables a la forma sense *r* en totes les terres de llengua catalana. De fet en el Princ. se sent *padástræ* pertot, almenys en cat. or., tant que no sols a Bna., Maresme, Girona-Emp., sinó enlloc jo no recordo haver sentit mai altra cosa (amb alguna rara excepció, mai rústica, d'alguna persona imbuïda de preceptes); a Mall.: «la pronúncia històrica podrà tardar --- a vèncer tots sos obstacles, *padastres*, sobams i reclaus, però el triümf definitiu serà d'ella», AMAlcover (*BDLC* XI, 298); a Menorca tan forta deu ser la consciència que la forma catalana és amb *d* sense *r*, que FebrCard. posa costat per costat *padastre/castellà padraastro* (p. 456). Entre els valencians: «a la *madas-*

tra el nom li bàsta --- al *padastre* també li toca alguna esguerdia --- però la *madastra* ---», MGadea (*T. del Xè* I, 302); EnrValor rebutja *padastre* oposant-hi *padastre* com «el que diuen ells» (c. 1950).

Imparcialment reporto que OPou registra «*padastre*, marit de la mare, après mort lo pare: victricus» (*ThPu.*, 158); «lo exèrcit enemic --- Monjoich --- volgué --- fer-se senyor de la dita montanya, per lo *padastre* gran que és de Bna., y dominar-la» en un escrit de 1641, que sembla ser de l'alt empleat municipal Bruniquer (*BABL* VIII, 6), i així en alguns diccionaris moderns. Però són gent penetrada de llatí i de conceptes gramaticals. Si en castellà ha restat *padraastro* (més fort que els dissimilats *padraastro* etc.) és perquè allà recolzava en la *dr* del primitiu *padre*; però en català no havent-hi *dr* en *pare*, la dissimilació tenia lliure joc, i tal com en *fadri* de *fradri*, *peborde* < *preborde*, *propi* < *propri*, *posembra* < *profembra* (infra), la dissimilació *padastre* s'hauria generalitzat si no hi hagués hagut resistència de gent acastellanada o enllatinada.

Una altra violència és la dels «descastellanitzadors a ultrança» que obeint a la forma *pare* volien fer-ne *parastre* (Carles Ros, Careta), però això és arbitrari del tot. En fi cal advertir que en el català occidental de muntanya es diu *pairastre*, tant a la Vall Ferrera com a la Vall d'Àger i a Siurana de Prades (1932, 1954, 1972), amb el tractament *-ir-* del grup *-tr-* que és autòcton en gran part del cat. occid.; però aquesta variant és d'un dialectalisme massa aberrant perquè se n'hagi de fer cap cas, i no tindria cap sentit pretendre que això se sumi als sufragis de la forma amb *-dr-*, de la qual difereix tant o més que de l'altra.

Padri i *padrina*: ja en Lluïl: «obra meravellosa en lo Bapisme, com per --- paraules del prevere e per la fe dels *padrins*, l'infant --- és nedejat --- del original peccat --- fo necessitat que-ls *padrins* hagen la virtut --- que --- ret al infant, com és de edat de confirmar --- ço que per ell sos *padrins* han promès», *Art de Contempl. de Blanq.* (NCL III, 158.24, 159.16, 19). Es digué igual *padrina* que *padri*, en català (tot de PATER a despit del sexe, en contradicció del fr. *marraïne* i del cast. *madrina*). StVicentF usa *padrina* en els *Serm.* (II, 148.5).

És veritat que en JRoig trobem, costat per costat, *madrina* i *padrina*, perquè ja he posat de relleu a l'article *MARE* que només *padrina* designava la que diem mare baptismal del fillol, i *madrina* deu ser la 'llevadora'; sembla que en el seu text *comare* i *compare* designen la relació existent entre la mare carnal i el padri i viceversa; mentre que *partera* és, naturalment, com pertot en català, la dona que acaba d'infantar: «De un fillol / secret, honorat, / hi fuy amprat ['invitat, intimat'] / a ser compare: / fon la comare / una noblessa / --- / aquella nit / lo fill parit / mateix havia: / quant se atrevia, / per fer son fet!: / del fillolet, pròpia mare, / també comare / fon, e *padrina*: / ella *madrina* / fon, e partera»: com que el part havia estat secret, la mare es féu de llevadora ella mateixa, i després fou *padrina* junt amb el metge Jacme Roig, a